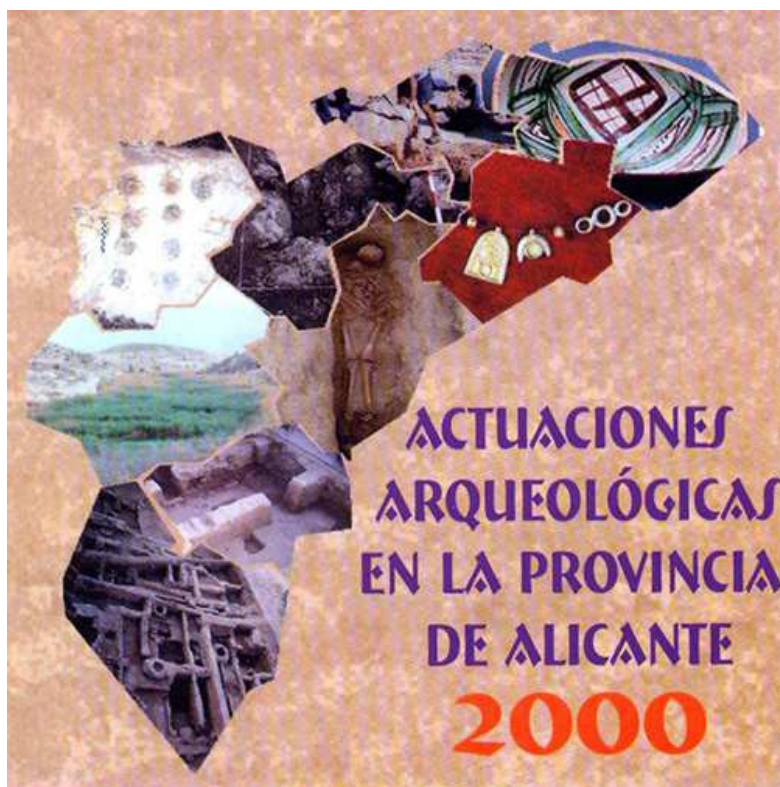

Casa de les Primícies Capella (Vila de Xàbia)

Joaquim Bolufer Marqués

Publicación digital

Actuaciones arqueológicas en la provincia de Alicante. 2000

Editores

Fernando E. Tendero Fernández y M.ª José Rodríguez Manzaneque y Escribano
Sección de Arqueología del Ilustre Colegio Oficial de Doctores y Licenciados
en Filosofía y Letras y en Ciencias de Alicante

Año de la edición: 2001

Depósito legal: A-772-2001

Nom de la intervenció:	Casa de les Primícies Capella (Vila de Xàbia)
Municipi:	Xàbia / Jávea
Comarca:	La Marina Alta
Director:	Joaquim Bolufer Marqués
Data de l'actuació:	12/04/2000 – 12/05/2000
Coordenades localització:	31SBC537974
Períodes culturals:	Medieval cristià i modern
Material dipositat:	Museu Arqueològic i Etnogràfic Municipal Soler Blasco
Tipus d'intervenció:	Excavació de salvament

DESENVOLUPAMENT DE LA INTERVENCIÓ

La casa de les Primícies es situa al cor de la vila de Xàbia. Els valors arquitectònics i històrics d'aquest edifici fan que haja estat catalogat al Pla General d'Ordenació Urbana, com de caràcter monumental ambiental (Protecció Individual General).

Ja en les anteriors obres de reforma realitzades en aquest edifici l'any 1997, el Museu Arqueològic i Etnogràfic ha intervingut fent dos excavacions durant la primavera i l'estiu de 1997, actuacions que han permés recuperar un important conjunt de materials arqueològics entre els que destaquen les peces de vaixel·la fina de procedència italiana dels segles XVI-XVII.

Ara, les obres de rehabilitació que han motivat l'excavació arqueològica, afectaven l'espai de l'antiga capella situada a l'extrem nord de la casa, estructura de planta rectangular amb uns 60 m² de superfície aproximadament. Per aquesta raó, el museu va demanar un permís d'excavació d'urgència (seguiment d'obres) a la Direcció General de Promoció Cultural i Patrimoni Artístic que va ser concedit amb data de 3 de desembre de 1999.

La intervenció arqueològica de salvament va haver de posposar-se fins el mes d'abril. Els treballs realitzats han consistit en la supervisió i control del buidat (fet amb mitjans mecànics) del potent reompliment que ocupava tot aquest espai des del nivell actual del carrer Sant Bonaventura, fins una cota inferior de quasi 250 cm en la meitat est, i fins els 100 cm, aproximadament, en la meitat

oest. Aquest reompliment estava format per enderrocs: teula, manises de la segona meitat del XIX, algeps, enlluïts amb restes de pintura, etc., molta runglà (pedra rodada) de bancal (roja) i molta terra (en gran part de la gleva de base desfeta). Per baix d'aquest reompliment, i excavat sobre el nivell de base de margues blanquinoses del miocè que popularment anomenem gleva foren localitzades i excavades dues estructures:

A. Un pou negre de secció circular, de cronologia recent i sense un especial interès si més no pel que fa a al seu contingut, d'uns 130 cm de diàmetre a la boca i més de 2 m de profunditat, que es localitza a l'angle sud-oest.

B. Una sitja amb forma de tendència esfèrica i base plana, amb un diàmetre màxim de 130 cm i una alçada màxima conservada de 132 cm. Aquesta estructura presentava un reompliment de margues i restes d'enderrocs antics, amb algunes ceràmiques que datem en la primera meitat del segle XIV entre les que destaquen peces fragmentades dels tallers de Paterna.

A més, ha estat possible documentar també sobre un dels antics paraments de la casa, un antic accés encegat conservat sobre la paret sud-oest de la capella del qual encara restava el brancal oest i la meitat de l'arc apuntat que el definia. Aquesta estructura probablement originària de la primitiva casa gòtica de les Primícies (segles XIV-XV) estava bastida amb carreus de pedra tosca.

La més antiga referència coneguda sobre l'edifici la trobem a R. Chabàs (1917) que l'anomena *casa palacio de los marqueses de Denia*, esmentant que era ocupada per Joan d'Urteaga, batle de la vila, quan hi fou hostatjat el 1611 el duc de Lerma. Chabàs ens conta, que abans de ser adquirida i reformada per Antoni Català Català cap mitjans del segle XIX, responsable de l'actual aspecte de l'edifici, la casa tenia *altos ventanales y ancho portico, que le daban el aspecto clásico de casa señorial*. A les acaballes del segle XIX, el seu propietari era Juan Cholbi que la va destinar a pensió de senyoretes dirigida per les monges concepcionistes. Després d'això ha estat utilitzada com escoles nacionals, serveis municipals i col·legi de les Obreres de la Creu. En 1954 s'instal·len les Obreres de la Creu fins el 1966, sent utilitzada posteriorment com catequesis, escola de música, etc.

Al marge de les escasses i interessants referències sobre els assentaments instal·lats a l'actual emplaçament de Xàbia amb testimonis d'època prehistòrica i andalusina, hem de considerar aquesta vila com una creació d'època feudal.

Tot i que la primera referència documental escrita coneguda sobre el territori de Xàbia és de la segona meitat del segle XIII ... *sex jovatis terre que sunt in valle yxabe...*; en un document de l'any 1258 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, publicat per R. Chabàs (1887), les primeres notícies que ens parlen clarament de l'actual vila de Xàbia les trobem en diversos documents de Jaume II. Aquests documents, datats entre el 16 de novembre de 1304 i el 29 de maig del 1308, fan referència a la construcció “d'una fortalesa amb la seu vall, que aniria des de l'atri de la torre de l'església fins a les cases d'En Cayrats que són dins del mur”, tanca que definiria el primitiu nucli urbà, i que “tots els pobladors puguen tenir i construir allí cases, pagant allò corresponent pels patis als que tenen terra dins la dita fortalesa”. Aqueix mur deuria de tenir 5 tapiades d'alt i 5 pams de gruix (uns 120 cm), i una tapiada de barana o muralleta de dos pams de gruix (uns 45 cm).

Aquest primitiu recinte, situat al voltant de l'església de Sant Bertomeu, tindria una forma lleugerament trapezoïdal, conservant-se el seu traçat dins la trama de la vila actual.

Arqueològicament, les estructures que caracteritzen aquell nucli primitiu són unes senzilles estructures de forma ovoide o piriforme excavades en el sòl natural de gleva que denominem sitges. Estructures d'aquest tipus de característiques i dimensions semblants a la descoberta a la capella de la casa de les Primícies han estat excavades al pati de la casa Arnauda (1993) o al carrer Santa Marta (1995), reblides amb materials ceràmics i d'altra mena emmarcats en la primera meitat del segle XIV.

Excavació en l'antiga capella. En primer terme la sitja medieval

Materials més representatius recuperats de l'interior de la sitja